

ŠTO JE CRKVA ?

(Anglikanske formule i teorije).

Općenito ne-katoličko shvaćanje Crkve jest, da ona postoji doduše, ali u razdijeljenom stanju. Zato se i bore iskreni kršćani na sve strane za »reuniju«. Imaju svakako i takovi, koji misle, da se savršena identičnost vjerovanja ne da postići, ili da to zapravo i nije poželjan ideal, pa da svaka »crkva« pridonosi neku stranu Istine, koju ostale ne poznaju. Ali upravo ovi teže za nekom vrsti federacije, koja će učiniti kršćanstvo sposobnim da dađe jedinstvenu frontu protiv nekršćanskoga svijeta . . . (Month, January, 1923. f. 23). Uopće u stoljećima, koja su prošla, bilo je bezbroj teorija o sjedinjenju, a iznijeli su ih ljudi dobre volje, koji su se borili za neku vrst kompromisa između katoličkih i protestantskih načela. No u glavnom bismo mogli sva ova nastojanja svrstati pod tri široke formule*).

Prva od ovih triju teorija jest: **pozivanje na staru nerazdijeljenu Crkvu.**

Glavni zastupnik ove metode približavanja k problemu sjedinjenja jest (resignirani oxfordski) biskup **Gore**. On veli:

»Prihvatiti anglikansko stanovište kao valjano, da tako kažemo, znači pozvati se iza pape i vlasti sredovječne Crkve, koja je razvila papinstvo, na nerazdijeljenu Crkvu i s nerazdijeljenom crkvom na Sv. Pismo, koje ograničuje za uvijek članke vjere u originalno vjerovanje«.

Pisac citiranoga protestira prije svega u noti protiv aplikacije ove frazeologije. Izraz »nerazdijeljena crkva starine« uključuje u toj aplikaciji i to, da danas nema nikakve nerazdijeljene Crkve i daje izliku shvaćanju o nekom broju djelomičnih izražaja kršćanskoga ideala, koji da u svojoj cjelini zakonito sačinjavaju jednu razdijeljenu Kristovu Crkvu. Takvo shvaćanje čini nejasnim pravi učin hereze i shizme, što ne znači razdijeliti Crkvu nego odijeliti sektarstvo od Crkve. U katoličkoj nauci nema mjesta shvaćanju o razdijeljenoj Crkvi. Jedinstvo jest jedan bitan znak Kristove Crkve, koja je prema tome uvijek bila i bit će nerazdijeljena. (Spomenuta brošura, p. 3., nota).

Biskup Gore poziva se na »nerazdijeljenu Crkvu« kao što se tko poziva na rimsko carstvo ili na francusku revoluciju ili na koji drugi nesumnjivi hi-

*) Što slijedi o ovim teorijama, uzimam iz brošure od Rev. R. Downey, dr. Theol.: The question of reunion. Predavanje čitano (Anglikanskom) Društvu sv. Tome u Canterbury, u julu 1922. Kao brošuru izdalo Catholic Truth Society. (Društvo kat. istine).

storijski fakat generalnoga karaktera, koji je opće poznat. Ali u ovom slučaju mi nipošto ne znamo: što je bila ta nerazdijeljena Crkva? kad je postojala?

Na prvo pitanje možemo odgovoriti odmah tako, da odstranimo jedno krivo shvaćanje. Nikad nije postojalo vrijeme, kako to mnogi misle, da je bilo, kad su svi, koji su se priznavali kršćanima, čuvali jedinstvo duha u vezi mira. Već sv. Pavao upravlja Korinćanima, među kojima su se počele pojavljivati sekte, čudno pitanje: »Je li Krist razdijeljen?« U njezinu djetinjstvu razdirale su Crkvu divlje spekulacije ebionita, gnostika i enkratita. Već oko prvoga općega sabora u Niceji mogli bismo nabrojiti potpuno veliki popis heretika i shizmatika, koji su se otcijepili od Crkve Kristove.

Na nerazdijeljenu Crkvu u tom gornjem smislu ne može se pozivati. Zato se u istinu pozivaju na rane sabore one velike historičke Crkve, koja je kroz vijekove bez oklijevanja osuđivala i isključivala heretike iz zajednice. No tu se čini čudno razlikovanje: to se pravo priznaje Crkvi potpuno i slobodno, dok odsuđuje heretike, koji više ne postoje. Čitavo kršćanstvo odobrava Crkvi, što je odsudila gnostike i manihejce. No čim Crkva dira u žive skupine, to joj isto pravo nekogi nijeću i njezinoj moći postavljaju vremensku granicu. Crkva se ima smatrati mirovnom i intranzitnom protiv svih hereza, koje su ju od početka napadale, tako dugo, dok se ne pojavi koja hereza srodna s naukom jednoga ili drugoga modernoga religioznog tijela. Zato i dobivamo vrlo različite odgovore na pitanje, kad je Crkva prestala biti nerazdijeljenom: 1. Neki, koji prihvaćaju odluke sabora Kalcedonskoga, stavljaju diobu crkve k šestom ekumenskom saboru g. 681. po Kr.; 2. mnogo općenitije se stavlja ta točka na sam kalcedonski sabor g. 451. po Kr.; 3. drugi kažu s Koptima i Armencima, da je Crkva prestala biti nerazdijeljenom na efeškom saboru g. 431. po Kr.; 4. jedni pak kažu s Nestorijevcima, da je ona prestala biti nerazdijeljenom na nicejskom saboru. A i jedan anglikanski prelat je jednom izjavio »da je zaključak u Niceji bio najveća nesreća, što je ikad snašla kršćanski svijet«. (Ibidem).

Nema dakle mogućnosti, da bi se svi složili u odgovoru na pitanje, kad je Crkva bila nerazdijeljena. Već zato ne može da nam taj apel na nerazdijeljenu Crkvu starine služi kao valjana baza za sjedinjenje. Ima još jedan razlog, s kojega ona ne može da nam služi. To je način, kako oni, koji prihvaćaju taj apel, primaju zaključke te tobožnje nerazdijeljene Crkve. Biskup Gore kaže na pr.: »dogmatski zaključci nerazdijeljene Crkve o osobi Kristovoj bili su doista nadahnuti Duhom Istine«. Ali to ne znači, da ti zaključci imaju biti prihvaćeni kao konačni i obvezatni, jer biskup razjašnjava dalje svoje mišljenje: »Ovi se zaključci imaju smatrati kao primarno negativni . . .; oni nas ostavljaju uvijek u poziciji ljudi, koji idu za svojim pozitivnim informacijama o osobi našega Gospodina natrag u glavnom k prikazivanju u evanđelju te interpretaciji apostola«. On ih dakle prihvaća kao inspirirane, ali drži ipak, da mu je slobodno tumačiti ih u svjetlu svoga vlastitoga razumijevanja evanđelja i nauke apostola. To je doista čudan način formiranja zaključaka — subjektivna metoda, koja može da vodi samo do daljnje diobe i podrazdiobe među onima koji se njom služe. Na tako shvaćenoj bazi ne može se ići za jedinstvom.

Glavni zastupnik ove teorije jest spomenuti biskup Gore. On je uopće jedan od glavnih današnjih anglikanskih predstavnika, te se do njegovih mišlje-

nja mnogo drži. Pa da vidimo bolje, što sve može da misli i kaže jedan ovakav predstavnik, pa da možemo bolje prosuditi vrijednost upravo raspravljene teorije: navest ću ovdje još nekoliko interesantnih stvari sa strane toga biskupa.

Dr. Gore kaže da ima jedno vidljivo društvo kao jedna po Bogu ustanovljena kuća velikoga spasenja, koju drži zajedno ne samo nutarnji Duh, nego također izvjesne vidljive vanjske institucije«. Pa ipak može da kaže i to: »Prihvatiti crkvenu vlast namjesto najboljega sudenja mogega vlastitog razuma, bila bi nemoguća izdaja protiv Svijetla*»).

A je li moguće, da jedno vidljivo društvo postoji bez jedne glave? Dr. Gore možda misli Universalnu Crkvu, koja sastoji od »različitih tipova s nekim znatno različitim crtama«, koji su svi zajednice, što pripadaju jednoj vidljivoj »katoličkoj« Crkvi, »bez obzira na to, što su izgubile zajedničku vezu«. To ne može da bude, jer bi tuj bili udovi rastavljeni od tijela, koji služe tijelu; a to je opet logički i faktički nemoguće. Ne može se govoriti o zajednicama, a sve skupa da su u jednom tijelu. Ne može biti ni govora na pr. o zajednici između Engleske i Katoličke Crkve, gdje između njih postoji u nekim stvarima fundamentalna opreka kao na pr. glede papina prvenstva, misne žrtve i t. d.

Uzmimo za volju argumenta, da su ove dvije radikalno oprečne zajednice uistinu članovi jedne vidljive Crkve. Kako da se osigura to jedinstvo? Dr. Gore kaže, da imadu tri kopče, koje ih vežu:

Prva je — Riječ Božja, koju zove nepogrešivom knjigom, premda je prije toga oštro, pobijao nepogrešivost Biblije. Ali ovo nije nikako sama po sebi dobra kopča, jer ju čitači i eksegeti mogu dijametralno oprečno tumačiti (dakako s anglikanskoga stanovišta). Ako je ne će mjesto privatnoga rasuđivanja tumačiti autentična interpretacija i živi nepogrešivi glas; mrtva nepogrešiva knjiga, Riječ Božja ne će osigurati jedinstvo.

Druga su kopča sakramenti. To je doista jaka kopča, ako su svi složni u tom, što su sakramenti, a što nijesu, koja im je narav i funkcija. Zasada se ne služe svi istim sakramentima. Niti glede broja sakramenata, niti glede valjanosti njihova izvršivanja ne može se postići sloga bez jedne Bogom vodene Glave, koju priznaju sve zajednice. Inače postaje sistem sakramenata prije pregrada nego li kopča.

Isto vrijedi i za treću kopču — »instituciju apostolskoga učiteljstva, s kojom moraju ostati u vezi svi članovi tijela«. Za mnoge, koji nijesu katolici, apostolsko učiteljstvo nije nipošto jedan sigurni i vidljivi elemenat. Osim toga katolička je Crkva izrekla g. 1896. konačnu presudu, da se anglikanski redovi ne mogu pozvati na apostolsko naslijeđe i da nijesu valjani. (Ib. pp. 138—140).

A žive vrhovne glave biskup Gore ne će da prizna unatoč jasnim svjedočanstvima vrelâ, nego da obrani svoju tezu, hvata se već davno otrcanih fraza ili se igra skrivača, kao što smo na pr. vidjeli u malom ovdje prilikom ovoga razlaganja.

Zato toga biskupa pisac na koncu citiranoga članka pravo karakteriše kad veli: »Za tako mnoge ne-katolike je autoritet glavni kamen smutnje. Na

*) L. D. Murphy: Bishop Gore once more. Month, February, 1923; p. 137. i 138. cit.

neki neodređeni način oni znadu, da je Krist poslao svoje učenike, da »idu i da uče«. *Ecclesia docens* je bit kršćanstva. Ali postoji tendencija da se okljaštri obveza »biti poučen« — postati kao mala djeca. To je naravno i neuklonivo kod ljudi, koji nijesu uvjereni, da je Krist u svojoj Crkvi kroz sve dane; da Duh Sveti čuva Crkvu te ne uči zablude; da je vrata paklena ne će nikad nadvladati. Ali dr. Gore ne spada u broj takovih ljudi. On znade svoje sv. Spise i vjeruje u njihovu nepogrešivost. Ali iz njih ne izvodi ništa, nego kontradikcije. Dopustivši, da Crkvu drži zajedno »Duh unutar nje«, on kasnije tvrdi da su protestanske Crkve, premda su »vrijedale temeljne principe **Katolicizma**, kako je to od početka bilo . . . pokazale po svojim plodovima, da su barem toliko pravi dijelovi Crkve kao i oni što su ikad postali«. Tako da Duh Sveti »pokriva i ujedinjuje u jednoj Kristovoj Crkvi i one, koji poštuju i one, koji vrijeđaju temeljna načela Kristova«. (Ib. p. 145.)

Učinismo ovu digresiju da si stvorimo još bolji sud o mišljenju jednoga istaknutoga anglikanskoga predstavnika; a sad se vratimo predmetu, koji smo započeli.

Druga općenita teorija, koja bi imala služiti kao baza za sjedinjenje jest: **pozivanje na najmanju zajedničku oznaku općenitoga savremenoga kršćanskoga vjerovanja**. Ova danas popularna ideja ima mnogo popularnih ekspanenata, koji ju umiju predložiti na privlačivi način. Tako se je najprije tražila zajednička »platforma«, a kad se je pojavila Liga Naroda, onda je neuklonivo morao doći i prijedlog za Ligu crkvi. Jer oni, koji su došli na taj prijedlog ne uviđaju, kako ne može biti analogije između religije i politike; politika se bavi problemima, koji su bitno vremeniti i velikim dijelom posve pragmatički, dok religija radi ili treba da radi o onom, što je vječno te istinito. Tu razliku dobro osjeća i onaj običan čovjek i upravo u tom on vidi potrebu religije. Zato taj prijedlog o konferenciji crkvi oko zelenoga stola, nije našao odobrenja kod ljudi, za koje je religija realnost. Trebalo je isti prijedlog dati u malo privlačivljoj formi. Jezgru jedne nedavne anglikanske konference (Lambeth Conference), koja se bavila pitanjem sjedinjenja, označili su u ovim riječima: »Engleska je crkva spremna da ne insistira na nijednoj drugoj formuli osim na Nicejskom vjerovanju; ona napušta, kako je potrebno, ili 39 članaka ili Atanazijevo vjerovanje«. Kod ovoga prijedloga, i ako je zauzeto jedno dogmatsko stanovište, princip, na kom počiva, je isti kao i kod prvoga prijedloga: **princip izmjene i trgovine**. »Do ut des«. Engleska je crkva došla ovime, kažu, do zadnje granice popuštanja i nada se razumno, da će druge religiozne zajednice primiti taj prijedlog u istom duhu vjere i dobre volje, u kom je on učinjen. Ali gdje je jamstvo, da je to doista zadnja granica popuštanja? Ne će li se ovaj proces rušenja nizbrdo nastaviti na budućim takovim konferencama, dok se ne dođe do točke, kod koje nestaje svakog kršćanskog vjerovanja?

No pitanje je uopće, bi li Nicejsko vjerovanje moglo da služi kao dovoljno određena baza za sjedinjenje. Ono nije, i nikad nije

smjeralo na to, da ono bude kakav epitom kršćanske nauke. Ono ne može biti takvom bazom, jer ono ne kaže ništa o mnogim vitalnim i bitnim točkama kršćanstva, o kojima danas vladaju oštri prijevori. Ono nije nipošto, kako to mnogi šutke uzimaju, kompletan skup kršćanskoga vjerovanja u g. 325. po Kr. Ono duuguje svoj razvitak izazovima heretika, te je istoga sadržaja, koji sadržaj su imale i hereze toga doba, a to su hristologijske kontraverze. Da su tada vladale na pr. kontraverze o konstituciji Crkve, bilo bi to vjerovanje drugačijega karaktera. Očito jasno je da to nije vjerovanje, nego više interpretacija jednog dijela vjerovanja.

No i u slučaju, kad bismo mogli uzeti to vjerovanje kao bazu, morali bismo imati još živi glas, koji bi ga tumačio u svijetlu sve znanstvene i filozofske spoznaje.

Katolik na tako šta ne bi mogao da pristane iz posve načelnoga razloga. Jer ako je kršćanstvo po Božu objavljena religija, onda kršćani nemaju slobode da mijenjaju i trguju među sobom, kako će malo ili kako mnogo te objave oni prihvatiti. I zato strogost katolika u tom pogledu nije stvar izbora ili uljudnosti, nego je to stvar nužde toliko, koliko i strogi stav svakoga pametnoga čovjeka prema ploči za multiplikaciju. Zato i glasi izvještaj deputacije, koja je u toj stvari podana sa spomenute konference o papi: Papa »nas je primio veoma srdačno. Odgovorio je vrlo jasno. Kontrast između papinoga stava prema nama i njegova službenoga stanovišta prema konferenci bio je vrlo oštar. Jedan je bio neodoljivo dobrohotan, a drugi neodoljivo strog«.

Na treće mjesto dolazi **poziv na kršćansku svijest, na unutarne iskustvo i na subjektivne vrednote kršćanstva.**

Oni, koji zastupaju ovu metodu unutarnjega približavanja, stoje na tom, da formule, ako ujediniju, također rastavljaju, pa da je dosljedno bolje da ih se klonimo. Zato kaže kanonik Buidley na kongresu modernih crkvnjaka u Cambridge-u g. 1921.: »Mi treba da pronađemo ne formulu, nego duševno raspoloženje — ne Vjerovanje, nego Vjeru — koja je zajednička svima, na kojoj počiva sve, koja pomaže sve i koja nadahnjuje sve«. Zahtjev za reunijom, kažu, treba da uključuje, a ne da isključuje; zato kaže Buidley: »Trebamo ispovijest vjere, u kojoj su bitnosti implicite sadržane, radije nego Vjerovanje, koje kuša učiniti, da to bude explicite«. Definiciji se treba uklanjati, jer ona veže slobodu misli i smanjuje subjektivne vrednote.

Još interesantnije progovorio jedan drugi govornik na spomenutom kongresu: »Eksperimentalna psihologija mogla bi biti na vrlo znatnu službu kršćanskoj teologiji, ako bi nam mogla pokazati, kako da dodemo — upotrebimo frazu Williama James-a, — u kontakt s duhom Božjim. Dok ne dođemo do takove spoznaje, svaka pojava međusobnoga djelovanja između ljudskoga i božanskoga bit će tajna. Domišljam se, da je naše neznanje u tom pre-

djelu bilo uzrokom, te smo se uklanjali pitanjima, koja se bave pomirenjem, otkupljenjem i spasenjem. Žalim taj propust, jer to su centralne stvari kršćanskoga iskustva«.

Dakle psihološka ili pseudo-psihološka metoda za sve religiozne probleme! »Očito moramo da očajamo, kako ćemo steći primjereno znanje kršćanskoga naučanja, dok ne dođe vrijeme, kad će empirijska psihologija postići mnogo potpuniji razvoj. Zar da mi potcijenimo teologiju Augustina, Anselma i Akvinca, jer im je nedostajao napredak u eksperimentalnoj psihologiji?« kliče pisac brošure, iz koje vadimo ove podatke.

Jasno je kamo vodi ova metoda unutarnjega približavanja. Očito svaki članak Vjerovanja ima da se prevede u granice osobne vrijednosti i prihvati samo tako daleko, u koliko nalazi opravdanja u toj svijesti. Upravo se na taj način zabacuje Božanstvo Kristovo, a historičko se kršćanstvo ruši na tle. Ali to nije sve. Ova introspektivna metoda sa svojom semi-deifikacijom ljudske svijesti dovela je do pseudo-misticizma, koji vodi ravnim putem do panteizma. I samo vjerovanje u jednoga osobnoga Boga nestaje pod zahtjevom ovoga modernog pozivanja na svijest. Jasno, da ova metoda ulaženja u problem sjedinjenja može da vodi samo do jedinstva u negaciji — negaciji svakoga članka kršćanskoga vjerovanja.

S. Podolšak.

